

PRESUDE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U SLUČAJEVIMA PORODIČNOG NASILJA

U dve nedavne presude donete 2009 godine povodom slučajeva porodičnog nasilja sa smrtnim ishodom, *Tomašić protiv Hrvatske* i *Opuz protiv Turske*, obe završene donošenjem osuđujućih presuda protiv pomenutih država, Evropski sud za ljudska prava u Strazburu je stao na stanovište da postoji odgovornost država u slučajevima porodičnog nasilja zbog nepreduzimanja odgovarajućih radnji i mera od strane nadležnih državnih organa prinude. Upadljiva je sličnost činjeničnih i pravnih okolnost oba slučaja sa domaćim slučajevima porodičnog nasilja pa su slični postupci i presude istog Suda protiv Srbije vrlo mogući.

U slučaju protiv Hrvatske, M.M. od jula 2005 pretio da će svoju bivšu suprugu ako mu se ne vrati razneti bombom, kao i njihovu zajedničku kćer. Kako je tu pretnju ponavljao i u centru za socijalni rad kao i tokom krivičnog postupka koji se vodio protiv njega zbog porodičnog nasilja, osuđen je na kaznu zatvora od pet meseci i meru obaveznog psihijatrijskog lečenja. U avgustu 2006, mesec i po dana po izdržanoj kazni ubio je iz puške svoju bivšu suprugu, njihovu zajedničku kćer kojom prilikom je izvršio i samoubistvo. Najbliži srodnici ubijene žene tužili su državu Hrvatsku Suda za ljudska prava u Strazburu koji je doneo osuđujuću presudu protiv Hrvatske.

U slučaju protiv Turske, H.O. je u periodu 1995-2002 šest puta ozbiljno napao svoju suprugu i/ili njenu majku, uključujući pritom i nanošenje teških telesnih povreda opasnih po život. Istraga je tri puta obustavljena zbog povlačenja tužbe žene, a dva puta zbog nedostatka dokaza. Slučaj je rezultirao ubistvom majke žene od strane H.O. iz vatrenog oružja. Ubistvo je rezultat je višegodišnjeg nasilja, mirenja pod prinudom (koje je obično rezultiralo povlačenjem krivične tužbe) i ponovnog nasilja. Nakon sprovedenog postupka Evropski sud za ljudska prava jednoglasno odbacio sve prigovore Turske u postupku, te presudio da je Turska povredila članove 2, 3, i član 14 u vezi sa članovima 2 i 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima (pravo na život, zabrana torture i zabrana diskriminacije u vezi sa ovim članovima).

Sud je tim presudama pre svega nedvosmisleno potvrdio pozitivne obaveze države koje se tiču zaštite svih lica koja se nalaze pod njenom vlašću, a koja trpe ili bi mogla trpeti nasilje ili drugi oblik nečovečnog i ponižavajućeg postupanja. Važno je napomenuti da je Sud pri tom stao na stanovište da je moguće mešanje države u prava iz čl. 8 (Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života) kako bi se osiguralo uživanje prava iz čl. 2 i 3 (Pravo na život i Zabrana mučenja) koja imaju primat u ovom slučaju. Sud je dakle zaključio, da nema mesta ekstenzivnom tumačenju čl. 8 od strane država članica kada su u pitanju pravo na život i telesnu sigurnost žrtve. Država ima obavezu usklađivanja prava koje uživa žrtva iz člana 8 (lični i porodični život) sa jedne strane i iz člana 2 (pravo na život) i člana 3 (zabrana torture) sa druge strane. Naime, pravo na zaštitu od torture i pravo na život čija je peremptorna pravna priroda *jus cogens* tipa¹, zahteva od država adekvatne aktivnosti u pogledu istraživanja i

¹ Peremptorna norma (poznata i kao *ius cogens*, latinski izraz za obavezujuće pravo) je fundamentalni princip (ili norma) međunarodnog prava za koji se smatra da je sveprihvaćen u međunarodnoj zajednici. Za razliku od običajnog prava koje je tradicionalno zahtevalo pristanak i dozvoljavalo izmene kroz konvencije, peremptorne norme ne mogu biti prekršeni od bilo koje države.

krivičnog progona takvih dela. Odgovornost da obezbedi krivični progon i da spreči nekažnjivost počinioca je na strani države. Suština je da prava iz Konvencije trebalo bi da budu „praktična i delotvorna“ a ne „teorijska i iluzorna“.

Sud je takođe jasno stao na nedvosmisleno izraženo stanovište da u predmetima koji se odnose na smrt u okolnostima iz kojih bi mogla proizaći odgovornost države, vlasti moraju delovati na vlastitu inicijativu čim saznaju za dotičnu stvar. Važno je primetiti i da je Sud konstatovao da nemoć države da efikasno spreči rodno zasnovano nasilje predstavlja oblik diskriminacije žena. Države su odgovorne kada propuste da s dužnom pažnjom spreče nasilje nad ženama, uključujući i nasilje izvršeno od strane privatnih lica, kao i da istraže, krivično gone i kazne to nasilje.

Prilikom donošenja presude protiv Turske formirao je jedan širok nacionalno-multinacionalni pristup i na osnovu tako dobijenih nalaza apostrofirao dužnost zaštite lica koja trpe nasilje, a koje je dobrim delom rezultat nemara države i njene nesposobnosti da ovo nasilje spreči, kao i da efikasno procesuiru i kazni učinioce ovih dela. Ne treba ispustiti iz vida ni činjenicu da je Sud naglasio potrebu da država, odnosno javni tužilac, nastavi gonjenje učinioca krivičnog dela koje je po karakteru porodično nasilje iako se žrtva povukla iz postupka, odnosno odustala od krivičnog gonjenja. Po mišljenju Suda, država mora da posveti dužnu pažnju činjenici da se žrtva iz postupka često povlači protiv svoje volje i pod pretnjom učinioca. Važna je i konstatacija Suda da međunarodna praksa prepoznaje više raznih obaveznih aktera a ne samo žrtvu koji imaju dužnost da prijave i iniciraju istragu u slučajevima porodičnog nasilja.

Danas, 30. 8. 2010

http://www.danas.rs/danasrs/dijalog/odgovornost_drzave.46.html?news_id=198230